

Bīstamība un darba aizsardzības prasības

Publicēts: 28.10.2020.

Latvāņa šūnsulai saskaroties ar ādu, ultravioleto staru ietekmē rodas apdegumi. Tos rada Aktivizētas fotodinamiski aktīvas vielas furokumarīni (furanokumarīni), kas sarauj olbaltumvielu DNS un iznīcina šūnas.

Furanokumarīni ir kancerogēni (izraisa vēzi) un teratogēni (izraisa embriju bojājumus) savienojumi. Rodas apdegumiem līdzīgi audu bojājumi, kas atgādina I-III pakāpes apdegumus. Traumētās vietas var saglabāt jutību un atšķirīgu krāsojumu vēl ilgi pat pēc audu sadzīšanas.

Saskare ar latvāņa šūnsulu var būt tieša vai netieša – caur apģērbu, kā arī karstā un saulainā laikā ar tvaikiem. Cilvēkiem ar dažādu jutību ir dažāda reakcija uz latvāņa šūnsulu, tvaikiem, specifisko smaržu. Gaišmatāini un rudmatāini, kā arī alerģiski cilvēki pret to ir jutīgāki. Jutīgākam cilvēkam var palikt slikti arī no latvāņa specifiskās smaržas, kas var izraisīt ģiboni vai nepatīkamas sajūtas.

Bīstami, ka pieskaršanās augam nav sāpīga un apdegums nerodas uzreiz, kā arī tas, ka ultravioletie stari ir mums visapkārt un fotodinamiski aktīvo vielu aktivizācija notiek vēlāk, pēc šo vielu saskares ar mūsu šūnās esošajām olbaltumvielām. Apdegumi uz ādas var veidoties pēc vairākām stundām (15 – 20 h). Tāpēc būtiski ir mācēt atpazīt šo apdegumus radošo augu, kā arī iemācīt atpazīt un atbilstoši rīkoties bērniem, jo suga ir plaši sastopama visā Latvijā.

Lai izvairītos no saskares ar latvāni un no tā radītiem apdegumiem, jāzina, kur tas sastopams. Upuri parasti ir bērni, makšķernieki, tūristi, cilvēki, kas nezina par tā kaitīgumu, zemju apsaimniekotāji vai latvāņu ierobežotāji, kas nav ievērojuši atbilstošu darba drošību. Alerģiskus un jutīgus cilvēkus latvāņa sula ietekmē vairāk.

Latvāņa radīts apdegums:

Foto: http://www.dec.ny.gov/docs/lands_forests_pdf/ghcontrol.pdf

Ja cilvēks ir apdedzinājies:

parādās nespēks;

parādās diskomforta sajūta;
rodas līdzīgas sajūtas kā apdegot saulē vai no gūtajām uguns traumām;
organisms atūdeņojas, cilvēkam slāpst;
tulznas uzsūcas pēc 7 – 10 dienām, nokrīt kreveles;
ādas krāsa paliek no tumši sarkanas līdz violeti pelēkai un niez;
pigmenta plankumi var saglabāties vairākus mēnešus;
āda var palikt tumšāka vairākus gadus;
cilvēkam uz ādas var veidoties arī saistaudu mezgliņi;
āda var kļūt jutīgāka un tāda palikt vairākus gadus pēc saskares ar latvāni;
brūces ir ilgi dzīstošas un sāpīgas.

Var rasties:

slikta dūša;
sāpes vēderā;
redzes traucējumi;
paaugstināta jutība pret saules gaismu;
acu iekaisumi;
īslaicīgs vai ilglaicīgs aklums.

Ierobežojot latvāni, lai izvairītos no traumām, būtiska nozīme ir darba drošībai. Pirms latvāņa ierobežošanas jāizvērtē situācija. Ja ir slikta pašsajūta vai bojāts ekipējums, ierobežošanu nevajadzētu veikt.

Darba drošības nodrošināšanai nepieciešams lietot gumijas vai cita materiāla ūdensnecaurlaidīgu apģērbu, zābakus, aizsargcimdus, sejas aizsargmasku vai aizsargbrilles un ūdenstrauku, ko nepieciešams lietot pēc latvāņa ierobežošanas pasākuma veikšanas, ar tajā esošo ūdeni noskalojot latvāņa sulu no darbarīkiem un aizsargtērpa.

Aizsargtērpam jābūt ar slēgtām piedurknēm un tik lielam, lai to var brīvi uzvilkt virs apģērba, kā arī virs gumijas vai cita materiāla ūdensnecaurlaidīgiem zābakiem. Tam jābūt mazgājamam un ātri žūstošam.

Būtisks kritērijs, izvēloties aizsargapģērbu ir tā ērtumam – lai brilles vai maska neaizsvīstu, latvāņu sula netiktu ieberzēta acīs vai nenokļūtu uz sejas aizsvīdušu brīļu dēļ, nenokļūtu zem ūdensnecaurlaidīgā apģērba. Cimdos ieteicams iebērt nedaudz talka pulvera, lai nesvīstu rokas. Tiem jābūt brīvi novelkamiem. Zābakos jāvar ievilkt zeķes. Aizsargapģērbam jābūt viegli novelkamam, lai netraumētos pēc darba veikšanas, bet pret latvāņu sulu sargājoties. Apģērba novilkšanas procesā būtiski nesaskarties ar latvāņu skarto apģērba daļu, tādēļ nepieciešams ūdens, ar ko nomazgāt latvāņu šūnsulas skarto apģērbu vai darbarīkus. Darbarīku un apģērba noskalošanu veic pārdomāti. Noskalošana jāveic tā, lai novērstu nejašu latvāņu sulas saskari ar atklātām ķermeņa daļām.

Vēlams darbu veikt ne mazāk kā diviem cilvēkiem, lai īstenotu latvāņa ierobežošanu un ievērotu darba drošību, kā arī nepieciešamības gadījumā varētu otram palīdzēt .

Ja notikusi saskare ar latvāņa šūnsulu, nepieciešams sargāties no atkārtota kontakta ar augu un mazgāt skarto vietu ar ūdeni un ziepēm apmēram 15 minūtes. Ja šūnsula nokļuvusi acīs, tās nepieciešams skalot, pagriežot galvu tā, lai skalošanas procesā kaitīgās šūnsulas sastāvā esošās vielas netiktu ieskalotas otrā acī. Jāizvairās no saules stariem, līdz pat 3 diennaktīm, kas aktivē latvāņa šūnsulā esošās vielas, kas rada apdegumus. Nepieciešams dzert daudz šķidruma – ūdeni, minerālūdeni, tēju, lai izvairītos no ķermeņa atūdeņošanās (dehidratācijas). Nelielu traumu gadījumā var ārstēties kā pēc citiem apdegumiem, bet čūlu gadījumā un, ja ir lielāki apdegumi, kā arī gadījumos, kad šūnsula iekļuvusi acīs, nepieciešams griezties pie ārsta. Līdzīgi kā citi apdegumi, tie ir ļoti sāpīgi.

<https://www.vaad.gov.lv/lv/bistamiba-un-darba-aizsardzibas-prasibas>